

Vad händer i relationen mellan EU och Afrika och hur är det relevant för universitet och högskolor?

SUHF:s arbetsgrupp för EU-bevakning

2022-03-15

Rickard Eksten LU, Mareike Lutz Chalmers, Albin Gaunt KI, Agneta Hånell-Plamboeck, Maria Wilenius SU, Johan Palsgård JU

I EU:s nya strategi för internationellt samarbete inom FoU – [Global approach to research and innovation](#) – listas Afrika som en kontinent med vilken EU vill bygga särskilt närmare och djupare partnerskap. Ett ökat fokus på Afrika har varit tydligt inom den nuvarande kommissionen ända sedan kommissionens Ursula von der Leyen åkte till Afrikanska unionens högkvarter i Addis Abeba 2019 som sin första resa utomlands som ordförande mindre än en vecka in i den nya tjänsten.

Relationen mellan EU och den afrikanska kontinenten är aktuellare än på länge. Detta har många orsaker, bland annat klimatfrågan, uppblossade och pågående svåra väpnade konflikter samt Covid-19 pandemins effekter och bägge parter behov av att möta frågan om global hälsa gemensamt. Dessutom är säkerhetsfrågor och geopolitik, inte minst migrationsfrågor och terrorism, viktiga ur EU:s perspektiv. Även behovet av att balansera Kinas och Rysslands inflytande och roll i Afrika har betydelse.

EU:s [övergripande prioriteringar](#) för relationen med Afrika inbegriper bland annat fördjupade ekonomiska relationer och jobbskapande på bägge kontinenter. Ambitionen är att bredda samarbetet till fler områden och involvera fler intressenter. Ett viktigt skifte är att EU går från att prata om partnerskapet med afrikanska länder i termer av främst internationellt utvecklingsbistånd till att prata om ett förhållande mellan likvärdiga parter. Detta exemplifieras genom att Jutta Urpilainen – ansvarig EU-kommissionär – portfölj numera heter *internationella partnerskap* snarare än bistånd. Kommissionen konstaterar dock att det i dagsläget inte rör sig om ett jämbördigt förhållande, men det är detta man pekar ut som målbild.

EU ser den Afrikanska unionen som sin viktigaste politiska och institutionella partner på panafrikansk nivå. Den Europeiska kommissionens motsvarighet i Afrika är den Afrikanska unionens kommission (*African Union Commission*), som har sitt sekretariat i Addis Abeba.

Vad har hänt?

- 7 december 2019 – [Ursula von der Leyen besöker AU](#) i Addis Abeba
- 9 mars 2020 – KOM presenterar policymeddelandet [Towards a comprehensive Strategy with Africa](#)
- 16 juli 2020 – Forskningsministrar från EU- och AU-länder [möts för första gången](#)
- 18 maj 2021 – KOM presenterar strategin [Global approach to research and innovation](#)
- 16 juni 2021 – KOM lanserar [Africa initiative](#), som del av första arbetsprogrammen inom Horisont Europa
- 17-18 februari 2022 – [Sjätte toppmötet mellan EU och AU](#), i Bryssel

Inom vilka olika områden vill EU och Afrika samarbeta?

Vid toppmötet mellan EU och AU (det sjätte i ordningen) i Bryssel den 17–18 februari, antogs dokumentet [A Joint Vision for 2030](#). Detta bygger på EU:s tidigare kommunicerade prioriteringar, genom policymeddelandet [Towards a comprehensive Strategy with Africa](#), tillsammans med AU:s prioriteringar inför och under toppmötet. Inför toppmötet hade EU föreslagit samarbete baserat på fem EU-Afrika-partnerskap: grön omställning och energitillgång; digital omställning; hållbar tillväxt och jobb; fred och gott styre; samt migration och mobilitet. Under toppmötet ville flera EU-länder gå längre, och föreslog en *Afrika-Europa-allians*. Detta accepterades inte av Afrikanska unionen, som hellre vill prata om förhållandet i termer av partnerskap.

Det gemensamma 2030-visionsdokumentet har inte kvar dessa fem partnerskap i denna form, utan inkluderar i stället referenser till:

- *A prosperous and sustainable Africa and Europe*
- *A renewed and enhanced cooperation for peace and security*
- *An enhanced and reciprocal partnership for migration and mobility*

Den första punkten består framför allt av vad som döpts till ett [Africa-Europe Investment Package](#), vilket ska bestå av tre 'paket': investeringar, hälsa samt utbildning. Enligt dokumentet ska det innehålla minst 150 miljarder €, vilka ska mobiliseras genom EU:s [Global Gateway Initiative](#). Detta är pengar som ska delvis hittas genom EU:s program, men framför allt genom mobilisering av nationella offentliga och privata investeringar, såväl bidrag som lån. I marginalerna till toppmötet har dock flera medlemsstatsrepresentanter ställt sig frågande till hur denna summa har tagits fram och var exakt pengarna ska komma från. Kommissionen har efter toppmötet informellt medgett att det är en indikativ summa som är för tidig för att bryta ner i delar. Gällande utbildning säger visionsdokumentet att kommande investeringar rör *“inclusive and equitable quality education by improving policy and legal frameworks, access and teacher training, to contribute to safe delivery of education services and ensure learning gaps resulting from the pandemic are addressed”*.

Vidare står det i det sexsidiga dokument ett specifikt stycke om forskning och utbildning:

Together, we will step up our support to scientific cooperation between researchers to develop knowledge together, as well as sharing technology and expertise, including through a joint AU-EU Innovation Agenda. We will encourage exchanges of young citizens, volunteers and students, through the expanded Erasmus+ programme and develop partnerships between universities, in order to improve our mutual understanding and foster excellence.

De stora diskussionsämnen efter toppmötet har annars rört tillgång till vaccin och investeringar i fossila bränslen. Toppmötet lyckades inte lösa tvisten om huruvida EU bör lätta på patenten för vaccin, en fråga som Afrika tagit till WTO. En het debatt kretsade även kring afrikanska länders krav på att få använda fossila bränslen för sin ekonomiska utveckling. Till slut lyckades man undvika att visionsdokumentet explicit nämner 'Fossila', men det står att Afrika kan använda *“available natural resources”*, vilket i princip betyder samma sak. Enligt kommentatorer från NGOer är man besviken över att dokumentet inte gör tydligare referenser till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, något som progressiva EU-länder ska ha krävt. Dock finns referenser till jämställdhet, kvinnors egenmakt och inkludering.

Vad är status för samarbete inom forskning, innovation och utbildning?

Samarbetet sker inom ett format som kallas "[AU-EU High Level Policy Dialogue for Science, Technology and Innovation](#)", vilket samlar båda kontinenternas kommissioner, samt seniora tjänstemän från 27 EU- och 55 AU-medlemsländer. Forumet möts två gånger om året och har hittills träffats sju gånger. Genom denna dialog har hittills tre långsiktiga gemensamt finansierade FoI-partnerskap satts upp: [Food and Nutrition Security and Sustainable Agriculture \(FNSSA\)](#); [Climate Change and Sustainable Energy \(CCSE\)](#); samt [Innovation](#). Dessutom finns the [European Developing Countries Clinical Trials Partnership \(EDCTP\)](#), vilket också räknas till detta samarbete.

I juli 2020 beslutade forskningsministrar från båda kontinenter om fyra prioriterade tematiska områden för samarbete: folkhälsa, grön omställning, innovation och teknologi, samt kapacitet för vetenskap. Denna prioritering syns därmed också inom Horisont Europas utlysningar.

En [expertrapport](#) framtagen åt kommissionen listar en rad rekommendationer för hur FoI-samarbete mellan EU och Afrika inom dessa områden kan utvecklas och vilka de framtida behoven kommer att vara. Rekommendationerna berör utformningen av finansieringsinstrument och politisk dialog mellan EU och AU.

Högst prioritet inom FoI-samarbete efter toppmötet är planerna på att utveckla en gemensam [AU-EU-innovationsagenda](#). Dessa antogs under toppmötet. Innovationsagendan ska ha fyra prioriteringar:

- Översätt innovationskapacitet och resultat till praktiska utfall
- Stärk innovationsekosystem
- Utveckla hållbara partnerskap inom högre utbildning och FoI
- Skala upp instrument och program som kan föra vidare existerande framgångsrika initiativ

För att utforma innovationsagendan har [kommissionen öppnat ett offentligt samråd](#), vilket ställer frågor kring hur identifierade prioriteringar bör tas vidare. Ett [arbetsdokument för agendan](#) har även presenterats. Detta dokument innehåller en lång rad specifika samarbetsområden och kan läsas som ett underlag som kommer att inspirera framtida Horisont-utlysningar. Det som är intressant med dokumentet är också att det lyfter upp förslag på en rad långsiktiga satsningar över tio år, och därmed understryker vikten av att investera i kapacitet. Dokumentet pratar också om behovet av att minska kompetensflykten av afrikanska forskare, särskilt genom investeringar i forskningsinfrastruktur.

En särskild nyhet som nämns i utkastet – under kapitlet kapacitet för vetenskap – är skapandet av nya och stärkandet av existerande *centres of excellence* för unga europeiska och afrikanska forskare, såväl som seniora forskare genom *'advanced study institutes'/collegium'*. Dessa ska finansieras genom utlysningar och ska fokusera på tvärvetenskapliga ämnen. Dessa center ska kompletteras med satsningar på gemensamma masterprogram och doktorandutbildningar, samt vidareutveckling av MSCA.

En [kommentar från the Guild](#) kallar dokumentet för banbrytande eftersom EU balanserar sin ambition att bli en global vetenskaplig ledare med förslag om genuint partnerskap och ömsesidigt delande, där EU åtar sig att undvika roffa åt sig talang från Afrika och i stället finna vägar att bygga upp kapacitet gemensamt.

Vilka samarbetsinstrument är relevanta för universitet och högskolor?

Horizon Europe

As part of the first work programmes 2021-2022, an [Africa initiative](#) has been presented. This consists of 36 topics under calls for proposals, with a total budget of 350 million €. The initiative focuses on cooperation projects in pillar II on global challenges. The initiative is effectively a filter where specific Africa-related research topics can be found in the search function of the EU Funding & Tenders Portal.

All of the framework programme is open to international participation, so researchers from African institutions can, and do, participate across the programme. The calls in the Africa initiative are those topics where research focuses specifically on African challenges and require balanced consortia between African and European participants.

Topics are found across clusters but grouped according to four priorities set by the EU-AU ministerial dialogue on R&I: Public Health; Green Transition; Innovation & Technology; and Capacities for Science.

It is not yet formally decided, albeit assumed, that the *Africa initiative* will continue under the coming 2023-2024 work programmes of Horizon Europe. The Commission has also said that it wishes to do a similar initiative for the Mediterranean (Maghreb/Mashreq). The future content of the Africa initiative will be heavily influenced by the AU-EU Innovation Agenda. To get an understanding for what future topics might be, it is recommended to read the [draft working document](#) of the AU-EU Innovation Agenda, which lists prioritised short-, medium- and long-term actions under the four priorities for collaboration.

European Institute of Innovation & Technology (EIT)

Within the EIT lies the [EIT HEL Initiative](#), which provides funding for collaborative projects helping higher education institutions to build the capacity to teach innovation and entrepreneurship. Discussions are now under way whether to extend this initiative to Africa.

Erasmus+

Even though there is no geographic prioritisation in Erasmus+ like the Africa initiative in Horizon Europe, Africa has been presented as a priority for the academic mobility programme. Erasmus+ aims at enhancing skills, competences and employability of students and staff in Africa, of African higher and vocational education institutions; reinforcing capacities, quality, innovation and relevance for the labour market and society; and increasing cooperation of institutions and exchange of good practices between Europe and Africa.

There are opportunities for higher education institutions from non-associated third countries, such as Africa, in relation to international credit mobility, Erasmus Mundus Joint Masters and Erasmus Mundus Design Measures, capacity building for higher education, as well as Jean Monnet activities.

The Erasmus+ programme is also referred to in the abovementioned AU-EU Innovation Agenda, as one of the instruments to strengthen cooperation between AU and EU higher education institutions.

NDICI/Global Europe

NDICI stands for [*Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe*](#). This new funding programme merges several former EU external financing instruments. It aims to support countries most in need to overcome long-term developmental challenges and will contribute to achieving the international commitments and objectives that the EU has agreed to, in particular the 2030 Agenda and its Sustainable Development Goals and the Paris Agreement. It has a budget of 79.5 billion € for 2021-2027, of which at least 29.2 billion € are set aside for Sub-Saharan Africa. Global Europe is implemented via a series of geographical national and regional programmes, as well as some thematic programmes and a rapid response action instrument.

NDICI/Global Europe is implemented both via [calls for proposals](#) as well as tenders and direct budget support to partner countries. Calls for proposals open are published on the [Funding & Tenders Portal](#) (where Horizon Europe calls are also published), although these mainly involve restricted calls for technical assistance consultancy projects. It is also possible to find project opportunities in African countries that are listed locally on the website of the respective [EU delegation in the country](#).